

โหราศาสตร์ในพระไตรปิฎก Astrology in Tipitaka

พระครูอาทรสุตวิธาน

Phrakhru Atornsutawitan

สังกัด ต้องแก่เป็น วัดสันฐาน, สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดลำปาง

Wat Santhan, Lampang Provincial Office of Buddhism

Corresponding Author, Email: prapotsarat123@gmail.com

Received: 2024-06-20 Revised: 2024-06-24 Accepted: 2024-06-26

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์โหราศาสตร์ในพระไตรปิฎกเป็นการศึกษาจากพระไตรปิฎกและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาพบว่า โหราศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยการพยากรณ์ซึ่งมาประวัติความเป็นมาอย่างยาวนาน โดยอาศัยดวงดาวเป็นเครื่องมือหลักในการพยากรณ์ โหราศาสตร์แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ 1) การทำนายด้วยลางบอกเหตุ (Omen) เกิดขึ้นตามธรรมชาติ 2) การทำนายโดยอาศัยอำนาจจิตหรืออำนาจเทพเจ้า 3) การทำนายด้วยสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับบุคคล และ 4) การทำนายด้วยการเสี่ยงทาย

ในพระไตรปิฎก ได้ปรากฏเรื่องราวเกี่ยวกับโหราศาสตร์ไว้เป็นจำนวนมาก ซึ่งล้วนแต่มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าทั้งนั้น ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1. การได้รับการพยากรณ์จากบุคคลอื่น เช่น การได้รับพยากรณ์ว่าจะได้เป็นพระพุทธเจ้า การได้รับพยากรณ์ในกรณีพระพุทธรูปมารดาทรงสุบินเห็นช้างเผือก การได้รับคำทำนายพระลักษณะจากพราหมณ์ 108 เป็นต้น 2. การได้พยากรณ์ด้วยตนเอง เช่น การทำนายความฝันของพระเจ้าปเสนทิโกศล การพยากรณ์ความฝันของพระองค์เอง เป็นต้น 3. การเกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์ เช่น ทรงศึกษาวิชา โชติศาสตร์ ซึ่งเป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับการดูดาว เป็นต้น อย่างไรก็ตาม พระพุทธเจ้าทรงมีท่าทีปฏิเสธต่อวิชาโหราศาสตร์ โดยถือว่าเป็นเดรัจฉานวิชา เพราะไม่ใช่วิชาที่มุ่งตรงต่อพระนิพพานโดยตรง จึงทรงมีพระวินัยบัญญัติห้ามพระภิกษุเรียนวิชาโหราศาสตร์ แต่ทรงอนุญาตให้เรียนวิชาการดูดาวเพื่อให้เป็นประโยชน์แก่การเดินทางและการกำหนดฤดูกาลเท่านั้น

คำสำคัญ : โหราศาสตร์, พระไตรปิฎก, พระพุทธศาสนา

Abstract

This academic article aims to study and analyze astrology in the Tripitaka. It is a study from the Tripitaka and related documents. The results of the study found that;

Astrology is a science of prediction that has a long history by relying on the stars as the main tool for making predictions. Astrology is divided into 4 groups: 1) prediction using omens that occur naturally, 2) prediction using psychic powers or citing divine powers, 3) prediction using symbols related to people, and 4) prediction by taking a chance.

In Tripitaka, there are many stories about astrology appear. All of which are related to the Buddha. Which can be divided into 3 issues: 1. receiving a prophecy from another person, such as receiving a prophecy that one will become the Buddha, receiving a prophecy in the case of the Buddha's mother dreaming of a white elephant, and receiving predictions about characteristics from 108 Brahmins, etc. 2. Receiving predictions yourself, such as interpreting the dreams of King Pasenadi Kosala, forecasting his own dreams, etc. 3. Involving astrology, for example, he studied the subject of Chotisaat, which is a subject that studies stargazing, etc. However, the Buddha had a negative attitude towards astrology. It is considered to be a Derachana Vijcha. Because it is not a subject directly to Nirvana. Therefore, he issued a Vinaya law prohibiting monks from studying astrology. But he allowed the study of stargazing only to be useful for traveling and determining the seasons.

Keywords : Astrology, Tripitaka, Buddhism

บทนำ

โหราศาสตร์มีพื้นฐานมาจากการพัฒนาเข้าใจปรากฏการณ์ธรรมชาติและเชื่อมโยงกับวิถีการดำรงชีวิต เป็นสาขาหนึ่งของการพยากรณ์และเป็นการใช้ตำแหน่งของดวงดาวจึงมีความเกี่ยวข้องกับวิชาดาราศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่มีอิทธิพลและอยู่คู่มนุษย์มาอย่างยาวนาน ในทุกชาติ ทุกศาสนา มักปรากฏมีเรื่องราวของโหราศาสตร์มาเกี่ยวข้องด้วย

เสมอ ตั้งแต่ในระดับชาวบ้านทั่วไปจนถึงพระราชวัง เช่น นอสตราดามุส เป็นโหรประจำพระองค์ของกษัตริย์ฝรั่งเศสถึง 3 พระองค์ เดิน ไทโซเบรช เป็นโหรประจำพระองค์ของกษัตริย์เฟรดเดอริกที่ 2 เป็นต้น แม้ว่าโหราศาสตร์จะเป็นศาสตร์ที่ยังไม่สามารถอธิบายได้ด้วยกระบวนการของวิทยาศาสตร์ได้อย่างเต็มที่ แต่ก็มีศาสตร์สมัยใหม่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์ เช่น ดาราศาสตร์ คณิตศาสตร์ และสถิติ เป็นต้น ทำให้โหราศาสตร์มีความเป็นวิชาการมากยิ่งขึ้น และได้รับความนิยมมาจนถึงปัจจุบัน จนทำให้เกิดหน่วยงานราชการที่ใช้คำว่า พยากรณ์ คือ กรมอุตุนิยมวิทยา ท่ามกลางกระแสเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว โหราศาสตร์ก็พัฒนารูปแบบเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ดังจะเห็นว่า โหราศาสตร์เข้าไปมีบทบาทในทุกวงการ ทั้งด้านการแพทย์ การปกครอง การทำงาน แม้กระทั่งพยากรณ์ถึงระบบเศรษฐกิจและสถานการณ์โลก เป็นต้น

โหราศาสตร์มีประวัติมายาวนาน ตั้งแต่มนุษย์เริ่มสังเกตปรากฏการณ์บนท้องฟ้า โดยเป็นศาสตร์ที่เติบโตผสมผสานมากับดาราศาสตร์ (Astronomy) เทววิทยา (Theology) และศาสนา (Religion) โดยในยุคก่อนประวัติศาสตร์ พบว่า มีการพยากรณ์โชคชะตาจากการสังเกตตัวของสัตว์ที่ถูกบูชาอยู่ต่อเทพเจ้า หรือปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นสืบเนื่องจากการบูชาเทพเจ้า เช่น สีของท้องฟ้า ลักษณะของลมฝน ปฏิกริยาของสัตว์ ปฏิกริยาของผู้คนที่เข้าร่วมในพิธี เป็นต้น ลักษณะของพยากรณ์ศาสตร์เช่นนี้จะคล้ายกับพิธีกรรมทางศาสนา แต่ยังไม่ใช้การนำปรากฏการณ์ท้องฟ้ามาใช้พยากรณ์อย่างโหราศาสตร์ จากหลักฐานทางโบราณคดีพบว่า การนำปรากฏการณ์บนฟ้ามาใช้พยากรณ์ได้เริ่มต้นในยุคอารยธรรมแรกๆ ของโลก ณ ดินแดนตะวันออกกลางในปัจจุบัน

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในพระไตรปิฎก ได้กล่าวถึงเรื่องราวที่เป็นเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับโหราศาสตร์อยู่ไม่น้อย แม้ว่าพระพุทธเจ้าจะมีท่าทีที่ไม่เห็นด้วยก็ตาม แต่เพราะพระพุทธศาสนาเกิดในสังคมอินเดียที่อุดมไปด้วยศาสตร์ต่างๆ อย่างมากมาย หนึ่งในนั้นก็คือโหราศาสตร์ ทำให้โหราศาสตร์มีปรากฏในพุทธประวัติและในประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การศึกษาพระพุทธศาสนาจึงพบว่ามีเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับโหราศาสตร์ แม้พระพุทธศาสนาจะได้รับการกล่าวขานว่าเป็นศาสนาแห่งเหตุผล เชื้อกรรมและผลของการกระทำ แต่เรื่องราวด้านโหราศาสตร์ที่มีปรากฏในพระไตรปิฎกกลับน่าสนใจมากทีเดียว

เนื้อหา

1. ความหมายของโหราศาสตร์

โหราศาสตร์ เป็นคำภาษาสันสกฤต หมายถึงวิชาที่ว่าด้วยเวลา มาจากคำประสม 2 คำ คือ “อโห” และ “ราตรี” ซึ่งแปลว่า วันและคืน แต่ได้ตัดอักษรพยัญค์แรกและพยัญค์หลังออกเสีย จึงเหลือเพียงคำว่า “อโหรัตต” และย่อจนเหลือ “โหรา” ศัพท์ที่ใช้แทนโหราศาสตร์ คือ โชติยศาสตร์ แปลว่า แสงสว่างหรือดวงดาว หรือวิชาที่ว่าด้วยแสงสว่าง (พระยาปริวัตรวิเชียร, 2535: 2) ตรงกับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Astrology มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินและกรีก คือ Astron หมายถึง ดวงดาว กับ Logia หมายถึง ความรู้ แปลรวมกันว่าเป็นความรู้หรือวิชาที่ว่าด้วยดวงดาว (Anthony Philip Stone, 1981: 174) เนื่องจากดวงดาวกับเวลาที่มีความเกี่ยวเนื่องกันเพราะเรากำหนดเป็นเวลาต่างๆ ได้ด้วยอาศัยการเคลื่อนที่ของโลก ดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ (จักรเทพ ราพิงกิจ, 2551: 13) หลักโหราศาสตร์จึงเป็นวิชาพยากรณ์ที่มาจากอำนาจของดวงดาวนพเคราะห์ต่างๆ ที่โคจรอยู่รอบจักรราศีและพลังงานที่มีต่อพฤติกรรมของมนุษย์โดยมีโลกเป็นจุดศูนย์กลาง โดยอธิบายถึงอำนาจของดวงดาวที่มีอิทธิพลต่อสิ่งมีชีวิต (สิงโต สุริยาอารักษ์, 2521: 1) ความรู้ทางโหราศาสตร์เกิดจาก การสังเกตเทหวัตถุบนท้องฟ้าของคนโบราณและบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบนโลก เก็บเป็นสถิติจนเกิดเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ (empirical knowledge) สิ่งที่โหราศาสตร์ศึกษาคือ ดาวเคราะห์ความหมายของดาว การโคจรของ ดวงดาว จักรราศี ชาติประจําราศี ความหมายของธาตุอิทธิพลของสัญลักษณ์และความหมาย เรือน ชะตา มุมสัมพันธ์การแปลความหมาย มีสองแนวทางคือ เน้นเหตุการณ์ กับเน้นบุคคลเป็นศูนย์กลาง (ณฐณัช แก้วผลึก, 2561: 162)

2. ความเป็นมาของวิชาโหราศาสตร์

โหราศาสตร์มีความเป็นมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่มนุษย์เกิดมาจากท้องฟ้าและมองเห็นดวงดาวบนท้องฟ้า โหราศาสตร์สามารถออกแบ่งออกเป็น 5 ยุค ดังนี้ (สรชัย ศรีนิศานต์สกุล, 2563: 34-43)

1) โหราศาสตร์ยุคเมโสโปเตเมีย (Mesopotamian Period) แหล่งกำเนิดของโหราศาสตร์คาดว่าอยู่ที่ดินแดนเมโสโปเตเมีย (Mesopotamia) อาณาจักรที่ก่อเกิดเป็นเมืองขึ้นครั้งแรกๆ ในโลกประมาณ 4,000 ปีก่อนคริสตกาล ชาวคาลเดียน (Chaldean) ชนกลุ่มหนึ่งทางตอนใต้ของบาบิโลน เป็นกลุ่มชนผู้เชี่ยวชาญด้านโหราศาสตร์ ได้ใช้วิชาโหราศาสตร์เพื่อประกอบอำนาจเร้นลับเกี่ยวกับไสยศาสตร์และศาสนาของตน (สุนีก ทวีวนันท์, 2535: 10) ทำให้โหราศาสตร์มีความรุ่งเรืองอย่างมาก ส่งผ่านมายังยุคที่ชาวเปอร์เซียและยุคที่พระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราช (Alexander the Great) ในช่วงต้นของยุคเมโสโปเตเมียนี้ โหราศาสตร์ยัง

อยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าปรากฏการณ์บนท้องฟ้าเป็นลางบอกเหตุที่ส่งผลต่ออาณาจักรและกษัตริย์ ยังไม่มีการนำมาใช้พยากรณ์ดวงชะตาบุคคลทั่วไป แม้จะเชื่อว่าโหราศาสตร์ก่อกำเนิดในดินแดนเมโสโปเตเมีย แต่อาณาจักรอียิปต์ซึ่งอยู่ใกล้เคียงกับเมโสโปเตเมียก็ได้พัฒนาความรู้ดาราศาสตร์และโหราศาสตร์ไปพร้อมกัน โดยอียิปต์มีความโดดเด่นในเรื่องการสร้างสิ่งก่อสร้างที่สอดคล้องกับตำแหน่งดาวฤกษ์บนท้องฟ้า

2) โหราศาสตร์ยุคกรีก (Hellenistic Period) ความรู้โหราศาสตร์โบราณของชาวคาลเดียน ทั้งจากอียิปต์และบาบิโลนจึงได้พัฒนามาสู่วิทยาการและปรัชญาแบบกรีก และกระจายไปทั่วอาณาจักรของพระเจ้าอเล็กซานเดอร์ โหราศาสตร์ยุคกรีกได้นำชื่อเทพเจ้าของตนมาเป็นชื่อดาวเคราะห์แทนเทพเจ้าของเมโสโปเตเมีย แต่มีความหมายใกล้เคียงกัน เช่น ดาวศุกร์หรือเทพีวีนัส (Venus ของโรมันหรือ Aphrodite ของกรีก) ซึ่งตรงกับเทพอิซตาร์ (Ishtar) ของเมโสโปเตเมีย ที่เป็นเทพีแห่งสันติสุข ผลงานที่สำคัญในยุคนี้อีกอย่างหนึ่งคือ การพัฒนาลำดับของดาวเคราะห์ ซึ่งเป็นที่รู้จักในชื่อ ลำดับคาลเดียน (Chaldean Order) ซึ่งลำดับจากอัตราการโคจรที่สังเกตเห็นจากโลกจากดาวที่โคจรช้าสุดไปยังดาวที่โคจรเร็วสุด คือ เสาร์ พฤหัส อังคาร อาทิตย์ ศุกร์ พุธ และจันทร์ ลำดับนี้เป็นที่มาของยามสากล (Planetary Hours) และการกำหนดชื่อวันทั้ง 7

3) โหราศาสตร์ยุคกลาง (Medieval Period) ยุคกลางหรือยุคมืด เป็นยุคที่คริสตศาสนาได้ลงหลักปักฐานอย่างมั่นคง ทำให้ความรู้ความเชื่ออื่นใดที่ไม่สอดคล้องกับคริสตจักรได้ถูกปราบปรามและสูญหายไปจำนวนมาก รวมทั้งโหราศาสตร์ด้วย โดยเฉพาะเซนต์ออกุสติน (St. Augustine) ได้วิพากษ์วิจารณ์โหราศาสตร์อย่างรุนแรง ทศนคติในแง่ลบที่คริสตจักรมีต่อโหราศาสตร์ว่าเป็นส่วนหนึ่งของพวกนอกศาสนา ทำให้โหราศาสตร์แทบจะสาบสูญไปในยุคมืด ภายหลังอาณาจักรโรมันถูกทำลาย

4) โหราศาสตร์ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ (Renaissance Period) ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการได้เริ่มต้นในอิตาลี ศิลปะวิทยาการต่างๆ ที่เคยถูกมองว่าเป็นพวกนอกศาสนา กลับมาอีกครั้งหนึ่ง นักปรัชญายุคนี้คือ มาร์ซิลิโอ ฟิซิโน (Marsilio Ficino) ได้สอนโหราศาสตร์การแพทย์ และได้พัฒนาการรักษาโรคโดยใช้ดนตรีและโหราศาสตร์ ซึ่งเป็นการประยุกต์หลักการ “As above, so below” มาใช้ รวมถึงท่านได้นำโหราศาสตร์ไปใช้ร่วมกับเวทมนตร์ผ่านทางพิธีกรรมและเครื่องรางของขลังต่างๆ

5) โหราศาสตร์ยุคใหม่ (Modern Period) ในศตวรรษที่ 20 นักโหราศาสตร์ได้พัฒนาความรู้โดยนำความรู้จิตวิทยามาผสมมากยิ่งขึ้น ได้เปิดตัวสู่คนทั่วไปผ่านการเติบโตอย่างก้าวกระโดดของสื่อต่างๆ เริ่มต้นจากคอลัมน์ดวงชะตาจากราสีในหนังสือพิมพ์หรือนิตยสาร

ทำให้คนทั่วไปรู้จักโหราศาสตร์ไปในวงกว้างอย่างไม่เคยเป็นมาก่อนในอดีต

3. ประเภทของโหราศาสตร์

โหราศาสตร์สามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเภทหลัก คือ (ธัญญา นาคบุตร, 2556: 10-11)

- 1) การทำนายด้วยลางบอกเหตุ (Omen) เกิดขึ้นตามธรรมชาติ
- 2) การทำนายโดยอาศัยอำนาจจิตหรืออำนาจเทพเจ้า
- 3) การทำนายด้วยสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับบุคคล
- 4) การทำนายด้วยการเสี่ยงทาย

ส่วนวิชาโหราศาสตร์ที่ใช้ดวงดาวในการทำนาย มีการแบ่งตามลักษณะการใช้งาน ได้ 7 ประเภท คือ (ทวารัช (นามปากกา), 2526: 56-62)

- 1) การดูดวงชะตาบุคคล (Natal Astrology)
- 2) การดูดวงชะตาบ้านเมือง (Mundane National astrology)
- 3) โหราศาสตร์ธรรมชาติ (Natural or Meteorological Astrology)
- 4) โหราศาสตร์การเกษตร (Agricultural Astrology)
- 5) โหราศาสตร์การแพทย์ (Medical Astrology)
- 6) โหราศาสตร์การคลัง (Financial Astrology)
- 7) การเลือกวันเวลาที่เหมาะสมหรือการหาฤกษ์ (Electional Astrology)

โหราศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ (ณิชนน สารีพนธ์ และคณะ, 2564: 57-68)

1) อิทธิพลด้านความเชื่อ วิชาโหราศาสตร์จะมีส่วนสัมพันธ์เกี่ยวข้องอยู่ในวิถีชีวิตตลอดเวลาตั้งแต่เกิดจนตาย ความเชื่อ จารีตประเพณีหลายอย่าง ล้วนมีที่มาจากแนวคิดในวิชาโหราศาสตร์ทั้งสิ้นตั้งแต่การเกิด โดยมีความเชื่อว่าผู้ที่เกิดในช่วงเวลาของแต่ละวันจะอยู่ภายใต้ อิทธิพลของดวงดาวนั้นๆ เมื่อกำหนดรู้ดวงดาวประจำตัวแล้ว โหราศาสตร์ที่ส่งผลต่ออิทธิพลทางด้านความเชื่อเกี่ยวกับการตั้งชื่อตามวันเกิด ความเชื่อเกี่ยวกับผี และพระพุทธศาสนา และความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยาม

2. อิทธิพลด้านพิธีกรรม วิชาโหราศาสตร์ที่มีอิทธิพลในด้านพิธีกรรมนั้นเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและวิถีชีวิตมาแต่ครั้งบรรพกาล

3. อิทธิพลด้านการดำเนินชีวิต วิชาโหราศาสตร์เป็นความรู้อย่างหนึ่งที่ยังใช้งานและยังมีความเชื่อถือในเรื่องอำนาจของดวงดาวว่ามีผลต่อการดำเนินชีวิตนับตั้งแต่แรกเกิดจนตาย โดยจำแนกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) การคำนวณและฤกษ์ 2) การพยากรณ์ 3) พิธีกรรม

4. โหราศาสตร์ในพระไตรปิฎก

ในพระไตรปิฎกปรากฏเรื่องราวของโหราศาสตร์อยู่ด้วย และเป็น 1 ใน 18 ศาสตร์ที่เจ้าชายสิทธัตถะทรงศึกษา คือ โขติสศาสตร์ ว่าด้วยเรื่องดูดาว (Edwin Arnold, 1891: 20) ก็คือโหราศาสตร์นั่นเอง (เอื้อน มณเฑียรทอง, 2516: 1) ในพระไตรปิฎกมีเหตุการณ์ที่แสดงออกถึงการใช้โหราศาสตร์ประเภททำนายลักษณะบุคคลที่เด่นชัดมากที่สุด คือ การทำนายพุทธลักษณะของพระพุทธเจ้าความว่า “พระราชกุมารนี้จักบรรลุพระสัพพัญญุตญาณ เห็นแจ้งพระนิพพาน อันบริสุทธิ์อย่างยิ่ง ทรงหวังประโยชน์แก่ชนเป็นอันมาก จะประกาศธรรมจักรพรหมจรรย์ของพระกุมารนี้จักแพร่หลาย” การทำนายจากรูปลักษณะของบุคคลเฉพาะภายนอกนี้ แม้พระพุทธเจ้าเองก็รับรองด้วยพระองค์เอง ดังความว่า “ภิกษุทั้งหลาย มหาบุรุษทรงสมบูรณ์ด้วยลักษณะมหาบุรุษ 32 ประการมีคตินี้เพียง 2 อย่างเท่านั้น ไม่เป็นอย่างอื่น คือ 1. ถ้าอยู่ครองเรือนจะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิผู้ทรงธรรม ครองราชย์โดยธรรม 2. ถ้าออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต จะได้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ไม่มีกิเลสในโลก” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 11 ข้อ 199: 159) จะเห็นได้ว่า คำทำนายโดยอาศัยรูปลักษณ์ภายนอกตามวิชาโหราศาสตร์เป็นชุดความรู้ที่ถูกต้องและมีความแม่นยำในระดับที่น่าเชื่อถือได้เช่นเดียวกัน

ในพุทธประวัติยังปรากฏการทำนายหรือการพยากรณ์เหตุการณ์อื่นๆ อีก เช่น พระพุทธเจ้าพระองค์นี้ได้รับการพยากรณ์จากพระทิปังกรสัมมาสัมพุทธเจ้าว่าจะสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้า เมื่อครั้งสมัยที่ดำรงพระชาติเป็นสุเมธดาบส (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 33 ข้อ 60-70: 575-576) จากนั้นก็ทรงได้รับการพยากรณ์จากพระพุทธเจ้าอีก 24 พระองค์ในคำพยากรณ์เดียวกัน และผลของคำพยากรณ์ก็เป็นความจริง หรือในครั้งที่เมื่อพระนางสิริมหามายาทรงสุบินเห็นช้างเผือกถืดอกบัวเวียนประทักษิณรอบพระนาง 3 รอบ แล้วหายเข้าไปพระอุทรพราหมณ์ก็ได้ทำนายว่าในพระครรภ์นั้นเป็นบุรุษผู้มีอำนาจมาก (พิฑูร มลิวลย์, 2528: 14) แม้พระพุทธเจ้าเองก็ทรงพยากรณ์การตรัสรู้ธรรมของพระเมตไตรยไว้ล่วงหน้าเช่นกัน (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 11 ข้อ 107: 78-79) การพยากรณ์ของพระพุทธเจ้าเป็นการพยากรณ์โดยอาศัยอนาคตังสญาณ คือ ญาณหยั่งรู้อนาคตมีแต่พระพุทธเจ้าเท่านั้นจึงจะทำได้ นอกจากนี้ พระพุทธเจ้ายังทรงทำนายสุบินของพระองค์เอง (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 22 ข้อ 196: 335) และของพระเจ้าปเสนทิโกศล (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 27 ข้อ 77: 32)

แม้พระพุทธเจ้าจะทรงผ่านประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้โหราศาสตร์ แต่พระองค์ก็มีท่าทีปฏิเสธโหราศาสตร์ เพราะทรงเห็นว่าเป็นดิริจฉานวิชา ไม่ใช่วิชาที่มุ่งตรงต่อความพ้นทุกข์คือพระนิพพาน จึงทรงปฏิเสธเรื่องฤกษ์ยาม การดูดวงดาวเพื่อทำนายทายทัก ดังใจความที่ปรากฏในนักขัตตชาดก ดังพระดำรัสว่า “ประโยชน์ได้ล่วงคนใจเขลาผู้มัวคอยฤกษ์อยู่

ประโยชน์เป็นฤกษ์ของมันเอง ดวงดาวจะทำอะไรได้” นอกจากนี้ในสุภพพันธุสูตร ยังมีพระพุทธพจน์ยืนยันว่า “สัตว์เหล่าใดย่อมประพาสสุจริตทางกาย วาจา ใจ ในเวลาเช้า...ในเวลากลางวัน...ในเวลาเย็น วันนั้น ย่อมเป็นวันดีของสัตว์เหล่านั้น บุคคลประพาสชอบในเวลาใด เวลานั้นชื่อว่า เป็นฤกษ์ดี มงคลดี สว่างดี รุ่งดี ขณะดี ยามดี และเป็นการบูชาดี” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 20 ข้อ 156: 399) ในอัครกิตติตบรูโรหิตวัตถุ ยังตรัสอีกว่า “มนุษย์ทั้งหลายเป็นอันมาก ถูกภัยคุกคามแล้ว ก็พากันถือเอาภูเขาบ้าง ป่าบ้าง อารามบ้าง เจดีย์บ้าง ว่าเป็นที่พึ่ง แต่นั่นมิใช่ที่พึ่งอันเกษม มิใช่ที่พึ่งอันสูงสุด เขาอาศัยสิ่งเหล่านั้น ย่อมไม่พ้นจากทุกข์ได้อย่างแท้จริง” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 25 ข้อ 188: 92)

5. พระวินัยที่เกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์

ในพระพุทธศาสนานั้น โหราศาสตร์จัดเป็นเดรัจฉานวิชา คือวิชาที่ขวางพระนิพพาน เป็นวิชาที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงสรรเสริญกับทั้งยังปฏิเสธวิชาเหล่านี้ ดังปรากฏที่ขนิทาย สีลขันธวรรค พรหมชาลสูตร ((พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 9 ข้อ 1: 1) ความว่า “พระพุทธเจ้าไม่ทรงสรรเสริญการเลี้ยงชีพด้วยการทำนายดินฟ้าอากาศ....การเลี้ยงชีพด้วยโลกายตศาสตร์....การเลี้ยงชีพด้วยการให้ฤกษ์มงคล” ด้วยเหตุนี้พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติสิกขาบทไว้เป็นจำนวนมากสำหรับห้ามพระภิกษุข้องเกี่ยวกับวิชาโหราศาสตร์ในบทว่าเป็นเดรัจฉานวิชา ดังปรากฏในพระวินัยปิฎกว่า “ภิกษุไม่พึงเรียนเดรัจฉานวิชา รูปใดเรียน ต้องอาบัติทุกกฏ” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 7 ข้อ 287: 73) หรืออีกความตอนหนึ่งว่า “ภิกษุไม่พึงสอนโลกายัต รูปใดสอน ต้องอาบัติทุกกฏ” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 7 ข้อ 286: 72) เป็นต้น แต่ในกรณีที่ต้องใช้เพื่อการดำรงชีวิต พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ภิกษุเรียนวิชาดูดาว (ใช้ดวงดาวเพื่อกำหนดทิศทาง) เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อการเดินธุดงค์และการนับวันอุโบสถ ดังความว่า จุลวรรค อารัณญกัฏฐว่า “ภิกษุผู้อยู่ป่า....พึงเรียนรู้เรื่องนักษัตรทุกประเภทหรือเรียนบางส่วน พึงเป็นผู้ฉลาดในทิศภิกษุทั้งหลาย” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 7 ข้อ 368: 237)

พระวินัยข้อนี้ทรงอนุญาตให้เรียนรู้เรื่องนักษัตร (ดูดาว) ทุกประเภทหรือบางส่วน เพื่อให้เป็นผู้ฉลาดในทิศ จะเห็นได้ว่าวัตถุประสงค์ของการอนุญาตนั้นเพื่อให้เป็นผู้ฉลาดในทิศ เนื่องจากในสมัยพุทธกาลนั้นเข็มนาฬิกา หรือปฏิทิน ไม่น่าจะมีเช่นในยุคปัจจุบัน ภิกษุอยู่ป่าจะต้องศึกษาดวงดาวเพื่อให้รู้ทิศ และไม่ให้เกิดหลงป่า ข้อที่ทรงอนุญาตให้ศึกษานักษัตรนี้ สิกขาบทนี้จึงไม่อาจนับรวมว่าทรงอนุญาตให้เรียนโหราศาสตร์ได้ เพราะมีความมุ่งหมายแตกต่างกัน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการศึกษาเรื่องโหราศาสตร์ในพระไตรปิฎก พบว่า โหราศาสตร์เป็นศาสตร์ที่พบมาอย่างยาวนานและมีความเกี่ยวข้องกับศาสตร์สาขาอื่นๆ อย่างหลากหลาย ซึ่งสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

โหราศาสตร์เป็นศาสตร์ที่อยู่คู่กับมนุษยชาติมาอย่างยาวนาน แม้วิทยาศาสตร์จะกำเนิดขึ้นมาเพื่อพิสูจน์เหตุการณ์ต่างๆ ได้แล้วอย่างทันสมัย แต่โหราศาสตร์ก็ไม่เคยหายไปจากสังคมมนุษย์ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะโหราศาสตร์มีความเป็นวิทยาศาสตร์ปนอยู่ด้วย เช่น วิชาคณิตศาสตร์ วิชาดาราศาสตร์ และสถิติการคำนวณ ความคงอยู่ของโหราศาสตร์เป็นเครื่องยืนยันถึงความแม่นยำของโหราศาสตร์ แม้กระทั่งในพระไตรปิฎกก็พบว่า การพยากรณ์หรือการ

ทำนายทายทักที่เกิดขึ้นล้วนเป็นความจริงตามการพยากรณ์ จึงสรุปได้ส่วนหนึ่งว่า โหราศาสตร์ แม้จะไม่ใช่วิชาการแห่งการพ้นทุกข์ตามหลักพระพุทธศาสนา แต่ก็เป็นวิชาการแขนงหนึ่งที่มีการเรียนรู้ ถ่ายทอด สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน การศึกษาและการใช้โหราศาสตร์จึงต้องใช้ศาสตร์อื่นๆ เข้ามาร่วมด้วยอย่างใกล้ชิด

สรุป

ในพระพุทธศาสนามีเรื่องราวเกี่ยวกับโหราศาสตร์ปรากฏในพระไตรปิฎก อาจเป็นเพราะการได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาพราหมณ์ และนักบวชในยุคต้นพุทธกาลล้วนแต่มาจากศาสนาพราหมณ์ที่ความชำนาญในด้านโหราศาสตร์ เช่น การทำนายทายทัก การดูลักษณะ เป็นต้น ทำให้ชีวิตของพระพุทธเจ้ามีความเกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์อยู่เสมอ เช่น การทำนายฝันของพระพุทธมารดา การทำนายมหาบุรุษลักษณะของพระพุทธเจ้า การทำนายพระสุบินของพระเจ้าปเสนทิโกศล เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามพระพุทธเจ้าได้มีท่าทีที่ปฏิเสธต่อเรื่องโหราศาสตร์ ในประเด็นเกี่ยวกับการทำนายทายทัก การพยากรณ์ การดูดวง ดังมีพระวินัยห้ามพระภิกษุเข้าไปเกี่ยวข้องหรือศึกษาเล่าเรียน อันเนื่องมาจากโหราศาสตร์เป็นศาสตร์อื่นที่นอกพุทธศาสตร์ซึ่งพระพุทธเจ้าเรียกรวมว่า เจริญฉานวิชา ไม่สอดคล้องกับหลักการทางพระพุทธศาสนา เช่น หลักศรัทธา หลักกรรม และหลักอริยสัจ เป็นต้น แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าโหราศาสตร์ไม่มีความน่าเชื่อถือหรือเป็นศาสตร์ที่ควรแก่การดูถูกเหยียดหยาม เพราะโหราศาสตร์ยังจัดเป็นศาสตร์หนึ่งที่มีความแม่นยำในการด้านการทำนายตามหลักวิชา เช่น การทำนายพุทธลักษณะของพราหมณ์ 108 ก็เป็นไปตามคำทำนายนั้นทุกประการ

แม้จะปรากฏเรื่องโหราศาสตร์ในพระไตรปิฎก แต่อย่างไรก็ตามโหราศาสตร์เป็นเรื่องของความเชื่อ ซึ่งทางพระพุทธศาสนาได้กำชับในทุกหมวดธรรมว่า ธรรมใดที่ขึ้นต้นด้วยความเชื่อ (ศรัทธา) ธรรมนั้นต้องมีปัญญากำกับด้วย หากความเชื่อมากกว่าปัญญา คือ อินทรีย์ไม่เสมอกันจะทำให้เกิดความงมงาย เชื่อโดยไร้สติหยิ่งคิด เป็นเหตุให้ถูกหลอกลวง ดังที่เป็นอยู่ในสังคมปัจจุบัน ดังนั้น แม้จะมีความเชื่อในเรื่องโหราศาสตร์ก็ต้องใช้หลักการทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักของปัญญามาตรวจสอบด้วย ไม่เชื่อในทันที ไม่เชื่อทุกเรื่อง ที่ฟัง ไม่เชื่อโดยไม่ไตร่ตรองพิจารณา หากใช้ปัญญามาร่วมกับโหราศาสตร์ได้เช่นนี้ จะทำให้โหราศาสตร์เป็นเครื่องมือหนุนนำเสริมกำลังใจอย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1) ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์เป็นความเชื่อดั้งเดิมผสมกับความเชื่อในพระพุทธศาสนา ฝังรากลึกในสังคมไทยทั้งในระดับราชสำนักและระดับชาวบ้านมาอย่างช้านาน ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นโหราจารย์ส่วนใหญ่ คือ พระสงฆ์ เป็นผู้สืบทอดภูมิความรู้วิชาโหราศาสตร์ในฐานะภูมิปัญญาแต่พระบางรูปได้พัฒนาตนเองเป็นพระหมอดู ทั้งที่ไม่มีความรู้ทางด้านโหราศาสตร์แต่เป็นการหลอกลวงประชาชน จึงควรต้องมีการทบทวนบทบาทและควบคุมให้ชัดเจน

2) ปัจจุบันประชาชนให้ความสำคัญและให้ความสนใจในวิชาโหราศาสตร์มากขึ้น ส่วนหนึ่งเป็นเพราะการขาดที่พึ่งทางด้านจิตใจ โหราศาสตร์มีส่วนช่วยให้เกิดกำลังใจในการดำเนินชีวิต แต่อีกส่วนหนึ่งก็เป็นส่วนบั่นทอนกำลังใจด้วยเช่นกัน การเสพอโหราศาสตร์ควรทำแต่พอประมาณและพอดี ไม่หมกมุ่น ลุ่มหลง งามายมากเกินไป จนถูกหลอกลวงไปในทางที่ไม่ดี หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรมีมาตรการควบคุม

3) เมื่อโหราศาสตร์เป็นที่นิยมชมชอบและมีมาอย่างยาวนานแล้ว ควรให้มีการศึกษาอย่างจริงจัง ผู้ที่ผ่านการศึกษได้รับใบรับรองคุณวุฒิและให้มีใบอนุญาตวิชาชีพอย่างเป็นทางการ เพื่อป้องกันการหลอกลวงและมิฉ้อฉล

2. ข้อเสนอเพื่อการเขียนบทความวิชาการครั้งต่อไป

1) ศึกษาเปรียบเทียบโหราศาสตร์ในพระพุทธศาสนamahayana กับเถรวาท

2) ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ต่อการเป็นโหราจารย์ในมุมมองของประชาชนทั่วไปว่ามีความคิดเห็นอย่างไร และควรเป็นอย่างไร

3) ศึกษาหลักความสัมพันธ์ระหว่างวิชาโหราศาสตร์กับพิธีกรรมและความเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนา

บรรณานุกรม

จักรเทพ รำพึงกิจ. (2551). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์พระคัมภีร์ของพุทธปรัชญาเถรวาทที่มีต่อโหราศาสตร์ในยุคปัจจุบัน”. สารนิพนธ์ปริญญาศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

ทวารัฐ (นามปากกา). (2526). *โหราศาสตร์เทคนิค*. กรุงเทพมหานคร: โชคชัยเทเวศร์.

ธัญญา นาคบุตร. (2556). “ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อด้านโหราศาสตร์กับความสุขในการทำงานของพนักงาน บมจ.ธนาคารกรุงไทย สำนักงานใหญ่ สายงานปฏิบัติการ”.

**การค้นคว้าอิสระหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ
ภาครัฐและภาคเอกชน. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.**

ณฐณัช แก้วผลึก. (2561). “การปรึกษาทางโหราศาสตร์ตามแนวพุทธจิตวิทยาเพื่อลดความ
ทุกข์”. **ดัชนีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา. บัณฑิต
วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**

ณิชนน สาริพันธ์. (2564). “โหราศาสตร์กับการดำเนินชีวิต”. **วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬา
ขอนแก่น. 8 (4): 57-68.**

พระยาปริรักษ์เวชการ. (2535). **หลักโหราศาสตร์ทั่วไป มูลฐานของโหราศาสตร์และประโยชน์
ของ การศึกษาโหราศาสตร์ มรดกแห่งโหรสยาม สมาคมโหรแห่งประเทศไทย.
กรุงเทพมหานคร: มิตรสยามการพิมพ์.**

พิฑูร มลิวัลย์. (2528). **คู่มือการศึกษาพระปฐมสมโพธิกถา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร:
กรมการศาสนา**

สรชัย ศรีนิสาสนต์สกุล. (2563). “อิทธิพลของโหราศาสตร์ในสังคมและการเมืองไทย”. **รายงาน
การวิจัย. คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์: มหาวิทยาลัยบูรพา.**

สิงห์โต สุริยาอารักษ์. (2521). **โหราศาสตร์ไทย. กรุงเทพมหานคร: ดวงดีการพิมพ์.**

สุนีก ทวีวนานันท์. (2535). “บทบาทของหมอดูกับการแก้ปัญหาวัยรุ่น”. **สารนิพนธ์ปริญญา
ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา. คณะโบราณคดี: มหาวิทยาลัย
ศิลปากร.**

เอื้อน มณเฑียรทอง. (2516). **พระคัมภีร์โหราศาสตร์ศิลปาคม ภาค 1. พระนคร: กรุงเทพมหานคร
การพิมพ์.**

Anthony Philip Stone. (1981). **Hindu Astrology; Myth, Symbols and Realities.
India Select Book.**

Edwin Arnold. (1891). **Light of Asia. Boston: Roberts Brothers.**